אלול

א. אין איינע פון די שיחות פון חג הפסח[1], איז כ"ק מו"ח אדמו"ר מתאר דעם רוחניות'דיקן מצב, וואָס האָט גע־הערשט שבת מברכים אלול אין ליובא־וויטש — די „עיר הבירה" (הויפּט־שטאָט) פון כ"ק אדמו"רי חב"ד אין משך פון אַ סך יאָרן[2]. ווערט דאָרט געזאָגט:

„דעם שבת מברכים אלול אין ליובא־וויטש, הגם עס פלעגט נאָך זיין אַ קלאָר זונשיינענדיגער טאָג, האָט זיך שוין דער אויר געביטן, עס האָט זיך שוין אָנגע־הויבן פילן דער אלול־ריח, עס האָט שוין געבלאָזן אַ תשובה ווינט".

אַלע רייד און ווערטער פון רבותינו נשיאינו זיינען מדוייק אין אַלע זייערע פּרטים. איז פאַרשטאַנדיק, אַז די פיר תוארים וואָס זיינען דאָ אין דער שיחה בנוגע שבת מברכים אלול — (א) דער קלאָרער זון־שיין, (ב) דער אומבייט פון דעם אויר, (ג) דאָס פילן דעם „ריח" פון אלול און (ד) דאָס בלאָזן פון אַ תשובה־„ווינט" — זיינען ניט סתם מליצות, נאָר דאָס זיינען פיר ענינים וואָס דריקן אויס דעם פּנימיות'דיקן תוכן פון שבת מבר־כים אלול.

נאָכמער: די רייד פון רבותינו נשי־איני זיינען מדוייק ניט נאָר בנוגע וואָס זיי האָבן געזאָגט, נאָר אויך בנוגע ווען זיי האָבן עס געזאָגט — יעדער ענין האָבן זיי געזאָגט אין דעם זמן וואָס איז דערצו צוגעפּאַסט און צו וועלכן ער האָט אַ שייכות (אע"פ אַז די השפעה דערפון מוז אויך נמשך ווערן נאָכדעם, וכמבואר בכ"מ). און וויבאַלד אַז כ"ק מו"ח אדמו"ר האָט וועגן (תואר פון) שבת מברכים אלול גערעדט אין חג הפסח, איז מובן אַז ס'איז דאָ אַ פּנימיות'דיקע שייכות און פאַרבונד צווישן די צוויי זמנים.

לכאורה איז לגמרי ניט פאַר־שטאַנדיק: די צוויי זמנים פון [שבת מברכים] אלול און פסח זיינען אין זייער ענין ותוכן ניט בלויז אַנדערש, נאָר אויך הפכים איינער פון צווייטן[3]: דער ענין פון פסח איז המשכה מלמעלה למטה — פריער „דודי לי" און דערנאָך „ואני לו"[4], און ווי ס'איז ידוע אַז די גאולה פון יצי"מ איז געקומען ניט דורך דער עבודה פון די אידן (וואָרום אדרבה[5]: פאַר יצי"מ זיינען זיי גאָר געווען אין מצב פון „הללו עובדי ע"ז והללו וכו'"[6]), נאָר בדרך אתערותא דלעילא[7] וואָס

1) תרצ"ד (לקו"ד ח"א קטו, ב).

2) ראה לקו"ד שם בהערה שבשולי הגליון. וראה ספר הזכרונות ח"א ע' 55 [ובהוספות שם ע' 342] שייכותה של חסידות חב"ד ל„ליובאוויטש".

3) ראה גם סה"ש תש"ג ע' 177.

4) לשון הכתוב שה"ש ב, טז. וקאי על יצי"מ (ד"ה דודי לי תרכ"ז בתחלתו. ושי"נ).

5) דלא רק אשר הגילוי שנמשך ביצי"מ — בחי' „בכבודו ובעצמו" — אינו שייך שיומשך ע"י עבודה, כי עבודת הנבראים אינה מגיעה לבחינה זו, הנה נוסף לזה, לא הי' אז אצלם עבודה, כי „הללו כו'".

6) מדרש תהלים — באבער — טו, ה. ילק"ר בשלח יד, כז. זח"ב קע, ב.

7) ומה שאמרו רז"ל (מכילתא שמות יד, לא) בשכר האמונה נגאלו אבותינו ממצרים, הרי האמונה ירושה היא לנו מאבותינו (וראה תניא פל"ד (מב, ריש ע"ב): בירושה כו' שלא עמל בו). וגם ענין דם מילה ודם פסח שבזכותם נגאלו (פרדר"א פכ"ט. מכילתא שמות יב, ו. הובא ברש"י שם), ענינם הוא המשכת וגילוי האמונה בענין של פועל (ראה לקו"ש ח"ג ע' 868). משא"כ עבודת התשובה — נקודה התיכונית דחודש אלול — היא עבודה שמצד המטה עצמו (ולא המשכת הענינים הבאים מלמעלה). ולהעיר מזח"ב ג, סע"ב. פרדר"א ס"פ מח. ועוד.

האט מעורר געווען די אתערותא דלתתא ביי אידן; דאקעגן איז חודש אלול דער זמן העבודה אין אַן אופן פון מלמטה למעלה — פריער אני לדודי (אתערותא דלתתא), און דערנאָך (די אתערותא דלעילא) ודודי לי[8] (ראשי תיבות אלול[9]). דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס פאַר אַן אָרט האָט צו מבאר זיין אין דעם זמן פון פסח דעם ענין פון (שבת מברכים) אלול?

ב. וביאור הענין: ס'איז ידוע (כמאמר רז"ל[10] אויפן פסוק[11] „מי הקדימני ואשלם"), אַז אפילו דאָס וואָס אַ איד דערגרייכט דורך זיין עבודה, איז דאָס אויך דורך דעם כח וואָס מ'גיט אים דערויף מלמעלה. נאָך דער אתערותא דלעילא, קען ער טאָן זיין עבודה בדרך אתערותא דלתתא. און ווי דער אַלטער רבי איז מבאר[12], אַז אלול איז דער זמן ווען ס'ווערן נתגלה די י"ג מדות הרחמים, און ער גיט אַ משל אויף דעם פון אַ מלך וועלכער געפינט זיך בשדה, וואָס דעמאָלט מעג יעדער וואָס וויל — אַרויסגיין דאָרט און מקבל פנים זיין דעם מלך וכו'. ד.ה. הגם אַז אין חודש אלול איז דער סדר העבודה מלמטה למעלה, אין אַן אופן פון אתערותא דלתתא, פונדעסטוועגן פאַדערט זיך אויף דעם גופא די התגלות פון י"ג מדות הרחמים און אַ נתינת רשות (וכח) מלמעלה; און נאָכדעם קומט די עבודה פון „אני לדודי"[13].

איז מובן, אַז די אתערותא דלעילא וואָס ווערט נמשך נאָך און דורך דער עבודה באתדל"ת איז אַ סך העכער ווי די אתערותא דלעילא וואָס ווערט נמשך אַלס הקדמה צו דער עבודה[14] — וואָרום וויבאַלד די פריערדיקע אתעדל"ע קומט בדרך חסד חנם, במילא איז עס אַ המשכה נאָר פון חיצוניות האור, משא"כ די המשכת האתעדל"ע וואָס דורך עבודה, היות אַז „למעשה ידיך תכסוף"[15], איז עס במילא אַ התעוררות פון פנימיות האור; עס איז אָבער אויך פאַרשטאַנדיק, אַז דאָס וואָס די אתערותא דלתתא האָט דעם כח צו מעורר זיין די אתעדל"ע[16], נעמט זיך דאָס פון דער

8) לשון הכתוב שה"ש ו, ג.

9) אבודרהם סדר תפלת ר"ה (בשם הדרשנים). פע"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים להאריז"ל עה"פ.

10) ויק"ר פכ"ז, ב. וממ"ש מובן, אשר הצורך לנתינת הכח שמלמעלה אינו רק מצד המניעות של היצה"ר (כמרז"ל (קדושין ל, ב) אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו), אלא גם בשביל קיום המצות עצמם.

11) איוב מא, ג.

12) לקו"ת ראה לב, א. — וראה (בהבא לקמן) גם לקו"ש חכ"ט ע' 162 ואילך.

13) וגם התקיעה בשופר שבחודש אלול הו"ע אתעדל"ע. שהרי ענינה הוא כמ"ש (עמוס ג, ו) אם יתקע שופר בעיר כו' (טור או"ח ריש סי' תקפא. וראה אוה"ת ענין תק"ש בר"ח אלול (נצבים ע' א'רפ)), די"ל אשר פירוש „יתקע" הוא שהתקיעה באה מלמעלה (ולא שהעם תוקעין). ורק אשר המשכת התקיעה שמלמעלה היא ע"י התקיעות שאנו תוקעין. וראה לקו"ד שם (קטז, א) שתקיעה הראשונה דחודש אלול היא ההודעה על פתיחת שערי הרחמים דחודש אלול, ופתיחת שערי הרחמים הרי היא המשכה מלמעלה.

14) באתעדל"ע הנמשכת אחרי קדימת האתעדל"ת — ב' מדריגות: א) המתעוררת ע"י האתעדל"ת. וגם בבחינה זו יש מעלה על האתעדל"ע שקודם האתעדל"ת, כי היא בחי' פנימית (אלא שפנימיות זו היא מבחי' תחתונה, אשר האתעדל"ת מגיעה לשם). ב) הנמשכת מצד עצמה לאח"ז (שאינה שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחתונים). ובחינה זו היא בחי' פנימיות של בחי' עליונה, אשר אין אתעדל"ת מגעת לשם (ראה בכ"ז לקו"ת שה"ש כד, א־ב). וי"ל אשר בחי' האור הנמשך ע"י העבודה דאלול — עבודת התשובה, היא כמו בחי' הב' הנ"ל. וכמובן מהמבואר להלן סעיף ד' בענין ההמשכה שע"י תשובה.

15) איוב יד, טו.

16) ראה ד"ה אדון עולם תש"ג פ"ו (וראה גם לקו"ת שמע"צ פג, ב ואילך), אשר כללות הענין מה

פריערדיקער אתעדל״ע[17].

און הגם אַז די נתינת כח צו דער עבודה פון „אני לדודי" איז די התגלות פון די י״ג מדה״ר אינעם חודש אלול, פונדעסטוועגן, וויבאַלד אַז יעדער ענין האָט זיין באַשטימטן (אָנהויב און עיקר) זמן, און דער זמן פון המשכת האתערותא דלעילא בכלל איז בפסח, כנ״ל (משא״כ אלול, וואָס מצד עצמו איז עס דער זמן העבודה מלמטה למעלה, כנ״ל) — איז אַזוי אויך בנוגע דער אתערותא דלעילא אין אלול, אַז דער שורש פון דער המשכה איז בפסח. ד.ה. אַז פסח איז דער זמן פון אתערותא דלעילא אין אַן אופן כללי, און דערפון קומען דערנאָך די פרטיות׳דיקע המשכות ביי יעדן ענין אין זיין באַשטימטן זמן[18] — כולל אויך די המשכה פון י״ג מדה״ר אין חודש אלול.

און דערפאַר איז די שיחה[19] וועגן שבת מברכים אלול (וואָס בשבת מברכים ווערן נמשך, באופן כללי, אַלע ענינים פון דעם גאַנצן חודש[20], כולל אויך, המשכת יגמה״ר) געזאָגט געוואָרן בחג הפסח.

ג. עפ״ז זיינען פאַרשטאַנדיק די פיר ענינים אין דעם תואר פון שבת מברכים אלול (אין דער שיחה הנ״ל), וועלכע זיינען בכללות איינגעטיילט אין צוויי סוגים: די ליכטיקייט און בהירות פון זיו השמש — אין ערשטן פאַל („הגם עס פלעגט נאָך[21] זיין אַ קלאָר זונשייניק־דיקער טאָג"); די ענדערונג פון דעם אויר, דאָס פילן דעם „ריח פון אלול", און דאָס „בלאָזן" פון אַ „תשובה־ווינט" — אין צווייטן פאַל —

ווייל די ליכט וזיו השמש ווערט נמשך מלמעלה, וואָס בפנימיות הענינים מיינט דאָס די המשכה והארה פון „שמש הוי׳" (וואָס זי ווערט נמשך אין חודש אלול, ווי אַ פרט פון דער המשכה כללית אין חודש ניסן, כנ״ל); און די אַנדערע דריי ענינים דריקן אויס די התעוררות פון די נבראים למטה וואָס ווערט דערוועקט דורך דער המשכה והארה פון „שמש הוי׳".

ד. בשייכות צו דער התעוררות פון די נבראים (וואָס קומט פון דער המשכה מלמעלה) זאָגט כ״ק מו״ח אדמו״ר צוויי ענינים[22]: א) „עס האָט זיך שוין אָנגעהויבן פילן דער אלול־ריח". ב) „עס האָט שוין געבלאָזן אַ תשובה־ווינט".

די שייכות פון „ריח" און „רוח" צו אלול און תשובה:

„עיקר התשובה הוא כמ״ש[23] והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"[24] — דער עיקר זאַך פון תשובה איז צו דערהויבן זיך צו בחי׳ „רוח" (וואָס דאָ איז דאָס אַ

שבאתעדל״ת אתעדל״ע (גם בחי׳ הא׳ שבהערה 14) הוא רק לפי שכן עלה ברצונו ית׳).

17) לקו״ת שה״ש שם.

18) וזהו מה שפסח הוא ראש השנה לרגלים (ראה ר״ה ד, א), כי הראש כולל בו כללות החיות שבגוף וממנו נמשך חיות פרטי לכל אבר השייך אליו (ראה עטרת ראש בתחלתו).

19) ההמשכה מלמעלה ע״י נשיא הדור.

20) כי ראש חודש כולל כל ימי החודש (שלכן נקרא ראש חודש), ובשבת מברכים מתברך הוא בתור ר״ח (נוסף על אשר השבת, מיני׳ מתברכין כולהו יומין).

21) דיוק תיבת „נאָך", כי כללות חדשי הקיץ ענינם הוא המשכה מלמעלה, המתחלת בחודש ניסן.

ולהעיר מל״ת להאריז״ל פ׳ ויצא (ד״ה ענין הז׳ כוכבי לכת). הערה בסה״מ ש״ת ע׳ 28.

22) וענין חילוף האויר הוא הקדמה לשני ענינים אלו, כדלהלן סעיף ה׳.

23) קהלת יב, ז.

24) לקו״ת האזינו עא, ג.

דרגא למעלה[25] פון „אור")[26], וואס דע־מאלט טוט זיך אויף דער „תשוב אל האלקים וגו'". און דאס איז כ"ק מו"ח אדמו"ר מרמז מיטן ווארט „תשובה־ווינט", ווארום דער עיקר פון תשובה (אלול) איז אין דער בחי' פון „רוח" („ווינט").

און דערמיט איז אויך מובן די שייכות פון „ריח" צו אלול: דער עיקר עבודה פון „אני לדודי" אין אלול איז עבודת התשובה, וואס דורכדעם איז מען זוכה צו „רוחו של משיח"[27], וואס זיין גילוי באשטייט אין בחי' ריח, ווי ס'שטייט אין פסוק[28]: „והריחו ביראת הוי' וגו'" — מען פרואווט עם אויס דוקא מיט „מורח ודאין", ווי די חז"ל[29] זאגן.

ה. אלס הקדמה צו די צוויי ענינים — „רוח" פון תשובה און בחי' „ריח" פון אלול (דורך תשובה) — זאגט כ"ק מו"ח אדמו"ר אין דער שיחה: „עס . . האט זיך שוין דער אויר געביטן", אנדייטנ־דיק דערמיט:

אין די צורכי החיים פון א מענטשן זיינען פאראן כמה סוגים: א הויז צו וואוינען, קליידונג, עסן, טרינקען און לופט צו אטעמען (אויר), וואס איינס איז נויטיקער פון אנדערן: קליידער זיינען נויטיקער ווי א הויז, נאך נויטיקער איז שפייז, נאך מער וויכטיק איז טרינקען און וויכטיקער פון זיי אלע איז — לופט צום אטעמען[30] (וואס דאס איז א שטענ־דיקע נויטווענדיקייט, און אן אויר צום אטעמען קען ער ניט אויסהאלטן אפילו א משך פון א קורצן זמן[31]).

און וויבאלד אז א מענטש נויטיקט זיך אזוי שטארק אין אויר, און (ווי געוויינט־לעך) ער אטעמט נאכאנאנד מיטן אויר, איז דאך מובן, אז דער באדייט און תועלת פון אויר איז א זאך וואס יעדער איינער פילט עס תמיד.

און דאס איז די כוונה פון דעם וואס ס'ווערט געזאגט אין דער שיחה וועגן אויר: וויבאלד דער „ריח" פון אלול און רוח התשובה פילן זיך שוין אין דעם געביטענעם „אויר" (פון אלול), הייסט עס אז זיי זיינען דאן אין אן אופן (פון „אויר") וואס זיינען ניט פארבונדן מיט טירחא[32], און אז זיי זיינען שייך און נויטיק פאר יעדן איינעם[33], און באלעבן יעדן איינעם — יעדע נשמה — בכל נשימה, וכמרז"ל אויפן פסוק[34]: כל הנשמה תהלל י־ה הללוי'.

(משיחת ש"פ ראה ש"מ אלול תשכ"ז)

---

25) וגם מזה מובן, אשר ע"י עבודת התשובה דאלול נמשכת בחי' נעלית יותר מהאתעדל"ע שקדמה לה. כי האתעדל"ע שקדמה לה הו"ע „א זונשיינענדיגער טאג" כנ"ל, בחי' אור.

26) לקו"ת שם עב, א.

27) ב"ר ספ"ב, הובא בלקו"ת שם.

28) ישעי' יא, ג.

29) סנהדרין צג, ב.

30) ד"ה מים רבים תרל"ו פ"א.

31) ראה נ"כ שו"ע אה"ע סי' יז סל"ב, שו"ת צ"צ אה"ע סי' סח־ע, מקומות שציין בשד"ח כללים מערכת כ' כלל קח — שיעור שעה קלה זו כמה היא.

32) ראה ד"ה מים רבים שם, שהאויר להיותו נחוץ מאד, הוא מצוי תמיד ובלי שום מחיר כלל.

33) להעיר ג"כ מהביאור בענין „אויר — אור י" (ראה ס' הערכים חב"ד ח"ב בערכו ס"ח, וש"נ).

34) תהלים קנ, ו. ב"ר פי"ד, ט.

אלול ב

א. דער חודש אלול, ווי באוואוסט, איז מחבר דעם פאַרגאַנגענעם און דעם קומענדיקן יאָר. און דערפאַר איז די עבודה אין אלול אַ צווייענדיקע: א) דער חשבון צדק אויף די מעשים פון פריערדיקן יאָר, תשובה טאָן אויף די מעשים לא טובים און דורכדעם מתקן און משלים זיין דעם פאַרגאַנגענעם יאָר. ב) די הכנה אויפן קומענדיקן יאָר דורך אָננעמען החלטות טובות וכו', און דורכדעם פאַרזיכערן אַ (כתיבה וחתימה טובה ל)שנה טובה ומתוקה.

וויבאַלד אַז די שמות החדשים (ניסן, אייר וכו') זיינען נעמען וואָס תורה[1] באַנוצט זיי (ביז אַז כמה מהם — כולל דעם נאָמען אלול[2] — ווערן געבראַכט אויך אין תורה שבכתב[3]), איז פאַרשטאַנדיק, אַז זיי גיבן אַרויס דעם תוכן פנימי פון דעם חודש[4]; און עד"ז בעניננו[5], אַז אין דעם נאָמען „אלול" זיינען מרומז די דערמאָנטע צוויי עבודות פון דעם חודש.

און דערפאַר געפינט מען צווישן די „רמזים" אין וואָרט „אלול", אַז דער וואָרט טיילט זיך אין צוויי חלקים (כדלקמן סעיף ב'), וואָס יש לומר, אַז די צוויי חלקים זיינען בהתאם צו די צוויי עבודות הנ"ל.

ב. פון די רמזים הנ"ל אין אלול:

א) דער ביאור פון כ"ק אדמו"ר הצ"צ[6], אַז אלול איז צונויפגעשטעלט פון צוויי ווערטער „לא" און „לו", וואָס „לא" (באל"ף) ווייזט אויף כתר, וואָס איז העכער פון השתלשלות, און „לו" (בוא"ו) אויף ז"א, השתלשלות.

[ווי ס'איז מבואר[7] אין דעם ענין פון „בכל צרתם לו צר"[8] — וואָס דער „כתיב" איז „לא (צר)" און דער „קרי" „לו (צר)" — אַז „לא צר" איז מצד כתר וואָס איז העכער פון השתלשלות, וואָס דאָרטן איז ניט תופס מקום דער ענין ומצב התחתונים, און דעריבער איז „בכל צרתם לא צר"; און „בכל צרתם לו צר" איז מצד ז"א, השתלשלות, וואו דער מצב וענין התחתונים האָט יאָ אַ תפיסת מקום].

און די שייכות פון די צוויי ענינים — „לא" (באל"ף) און „לו" (בוא"ו) — צו חודש אלול איז: אין חודש אלול זיינען מאיר די י"ג מדות הרחמים וואָס זיינען העכער פון השתלשלות — „לא" (באל"ף); אָבער די הארה פון די י"ג מדות איז אין אַזאַ אופן אַז זי ווערט נמשך אין השתלשלות (בבחי' פנימיות) — „לו" (בוא"ו).

ב) דער ביאור פון טאַטן[9]: דער שם

---

1) אף שעלו עמהם מבבל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב) — ראה לקו"ש ח"ט ע' 296 ואילך ובהערות שם.

2) נחמי' ו, טו.

3) ראה ירושלמי שם.

4) כמו שם כל דבר שמורה על חיותו ותוכנו — שער היחוד והאמונה פ"א. או"ת להה"מ ד, סע"ב ואילך. ועוד.

5) להעיר ג"כ מהר"ת שנאמרו בשם אלול — הובאו ונתבארו בלקו"ש שם ע' 297 ואילך. ועוד.

6) אוה"ת ראה ע' תשצז.

7) אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' שסא. הובא בקיצור באוה"ת ראה שם.

8) לשון הכתוב — ישעי' סג, ט.

9) לקוטי לוי"צ אגרות ע' תו ואילך. ס"ע תי ואילך.